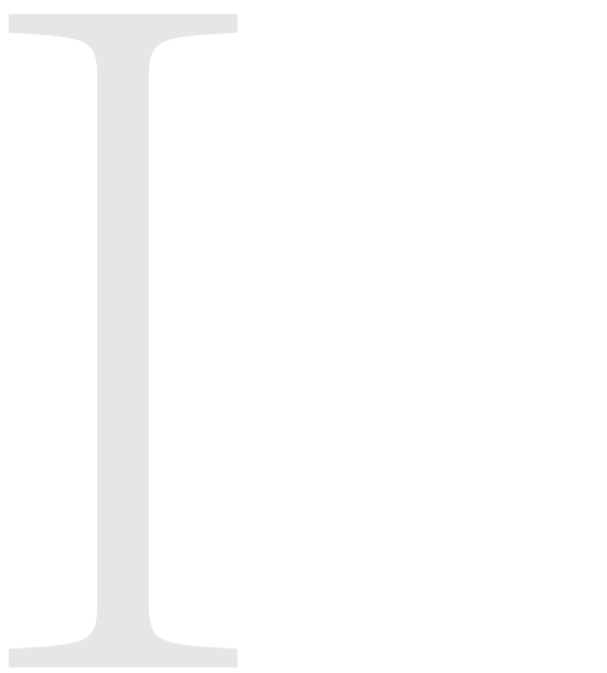

Column

REMCO CAMPERT

Iets afmaken met dezelfde aandacht waarmee ik begon heeft me altijd moeite gekost. Het dieptepunt van verlies aan concentratie bereikte ik meteen op de middelbare school, waar ik op het laatst niet eens meer begon aan mijn verplichtingen. Toen ik een paar jaar later onverplicht ging schrijven had ik er wat minder last van, maar het bleef toch een op de loer liggend probleem. Misschien had ik Mondriaans *Victory Boogie Woogie*, in zijn onafheid een meesterwerk, te vroeg gezien. Bij de schilder kwam de dood ertussen, maar dat excuus heb ik niet. Bij mij is het meer een kwestie van ongeduld. Als ik het einde van het verhaal zie naderen, wil ik er zo snel mogelijk naartoe. Ik ben er al te lang aan bezig. Het kost me moeite om het niet af te raffen. Terwijl ik het verhaal schreef, kwam ik op ideeën voor andere verhalen, die begonnen moesten worden en afge maakt. Ik noteerde die ideeën, die misschien wel pogingen waren om het verhaal dat ik nu onder handen had, te ontvluchten. Ik houd van schrijven, maar niet van werken. En terwijl weinig in het leven zeker is en het leven steeds alle kanten uitrent, is in een verhaal dat af is alles onbeweegelijk vastgesteld. Het zit opgesloten in een gevangenis, waaruit ontsnappen niet mogelijk is.

Dus, wat is af eigenlijk? De personen, in een verhaal opgevoerd, leven verder, tenzij ik ze dood laat gaan, maar de dood is een zwakgebod. Een paar weken geleden zette ik eindelijk een finale punt achter de laatste regel van een kleine roman, waar ik af en aan een jaar of wat aan geschreven heb. Er kwam vaak iets tussen, zoals dagelijkse besommeringen, veel optredens, korte verhalen die zich voordrongen en periodes van zomaar geen zin. Daar kwam bij dat ik degene die de hoofdrol in het boek speelt in een uitwegloze situatie gemanoeuvreerd had. Ik had hem midden in de winter zijn wereld laten ontvluchten in een stil hotel aan de kust van Noord-Frankrijk en hoe ik ook aan hem sordje, ik kreeg hem er niet meer uit. Het begon erop te lijken dat hij in dat hotel zou sterven, maar, na hem eerst in leven te hebben geroepen, vond ik dat al te wreed. En ik herinnerde me eigen verblijven in hotels aan vreemde kusten, waarin ik aan mijn wereld probeerde te ontkomen en hoe ik daar al na een week begon te verlangen naar mijn terugkeer in die wereld.

Toen ik had besloten dat mijn boek af was, bracht ik het niet meteen naar mijn uitgever. Ik borg het manuscript op in een map en liet die map een dag of tien op mijn schrijftafel liggen, met het ietwat absurde idee dat er in het binnenste van de map nog een soort rijpingsproces zou kunnen plaatsvinden. De woorden die ik had geschreven, moesten nog even broeien. Waarschijnlijk is dat ik er nog geen afstand van wilde doen. Het boek maakte lang deel uit van mijn leven. Ik had het met zorgen en vreugde grootgebracht. Zonder hulp van anderen had ik het opgevoed. Bij elke pas had ik het bij de hand gehouden. Nu moest het de wereld in en op eigen benen staan.

Een van mijn lijfboeken is Theo Thijssens *Kees de Jongen*. Dat eindigt aldus: 'En de mensen die hem voorbijgingen, wisten niet, dat daar een jongen ging, die alles zou kunnen, nu hij eenmaal begonnen was; dachten dat het maar zo'n gewone jongen was, een jongen zonder geschiedenis, een jongen die daar zo-maar liep...' Mijn boek gaat over een man van zestig, met geschiedenis. Als ik de drukproeven krijg, zal ik mijn finale punt achter zijn verhaal veranderen in vier puntjes. Niet als hommage aan Theo Thijssen, maar om mijn hoofdpersoon verder te laten leven en niet opgesloten in de gevangenis van het affe voor de rest van zijn leven door te brengen. Wie weet wat hij nog zal meemaken. En dat kan ik dan weer opschrijven.

EERSTE ZIN

Op een dag besloot een man om op een zuil te gaan zitten en er niet meer af te komen totdat hij zijn leven had overdacht.

Jan van Aken: De afvallige. Querido; € 19,95.

Interview

NON-FICTIE RENATE DORRESTEIN SCHOOLT ZICH OM TOT STEMACTEUR

Verlamd door afkeer en angst kon Renate Dorrestein opeens niet verder schrijven aan haar nieuwe roman. Over de raadsels van het writer's block schreef ze het meeslepende *De blokkade*.

Door Hans Bouman Foto Joost van den Broek

De muze zwijgt

'Afgelopen vrijdag zei mijn docent tevreden: je bent nu echt klaar om de markt op te gaan. Als de drukte rond mijn boek voorbij is, ga ik kijken of ik opdrachten kan krijgen. Ik zou heel graag mooie documentaires willen doen.'

De afgelopen maanden heeft Renate Dorrestein zich laten omscholen. Tot stemacteur, zoals de officiële benaming luidt. Onder het kopje 'Stem te huur' biedt ze zich op haar website aan voor het inspreken van teksten, 'niet voor MediaMarkt of *Cosmo Girl*', maar voor instructiefilms, audioboeken, goede-doelen-commercials en, zoals gezegd, documentaires.

Dorrestein is namelijk sinds meer dan een jaar in de greep van een dermate hevig *writer's block* dat ze onzeker is of er ooit nog een roman uit haar pen zal vloeien. Ze doet hiervan verslag in het zojuist verschenen *De blokkade*.

De blokkade is uitgesproken soepel en meeslepend geschreven. Dat mag merkwaardig klinken, een tegenspraak is het niet. Het aaneenrijgen van zinnen gaat Dorrestein nog even gemakkelijk af als altijd. Maar dit is non-fictie, het doorgeven van de werkelijkheid. De blokkade waardoor zij getroffen is, betreft de verbeelding.

'Mijn romans zijn mij altijd komen aanwaaien. Ik ben een intuïtief schrijver, niet iemand die werkt met plots en schema's. Al mijn romans zijn begonnen met een beeld, een tafereel dat ik als het ware kreeg aangereikt en waaruit stap voor stap het verhaal voortkwam.'

Zomer 2011. Dorrestein heeft het manuscript ingeleverd van haar roman *De stiefmoeder* en begint aan een nieuw project, dat over de gevoelige relatie tussen een vrouw en haar schoonmoeder zal gaan, werktitel *Schoondochter*. Het gaat over een zwangere vrouw, Mila, en haar nieuwe vriend Dennis. Dennis heeft een strafblad. En, zo valt Dorrestein wat later in, zijn vader heeft zelfmoord gepleegd. Of Dennis hiervan op de hoogte is, en wat hiervan de consequenties zijn, zal in de

loop van het boek nog moeten blijken.

Zonder dat ze begrijpt waarom, heeft de schrijfster dan al enige tijd het gevoel dat er iets mis is met haar roman. En naarmate ze er verder aan probeert te werken, wordt dat gevoel heviger. De gedachte dat ze haar personage opscheept met een vader die zelfmoord heeft gepleegd, gaat haar steeds meer tegenstaan. 'Er mag dan geen agressievere daad jegens jezelf bestaan dan suicide, ook jegens je omgeving is er geen agressievere daad denkbaar', schrijft ze.

Dan strandt het boek. Dorrestein wordt bevangen door een afkeer van haar tekst en ze durft letterlijk haar werkkamer niet meer binnen te gaan. 'Aanvankelijk dacht ik dat ik door een soort walging was bevangen. Pas later ontdekte ik dat de misselijkheid een uiting van angst was. Ik durfde het niet meer. Maar niet durven is natuurlijk je eer te na. Dus ging ik op zoek naar een verklaring voor die angst.'

Dorrestein begint een uitvoerig onderzoek naar het fenomeen *writer's block* in het algemeen en haar eigen blokkade in het bijzonder. Ze leest artikelen op internet, laat uit alle windstreken boeken overkomen en wordt met de meest uiteenlopende verklaringen geconfronteerd.

Zo legt de Amerikaanse schrijfster Victoria Nelson in *On Writer's Block* een direct, bijna moraliserend verband tussen veel-schrijverij en schrijfblokkade. 'Die visie

'Naar *writer's block* is wereldwijd geen steekhoudend onderzoek verricht. Toen ik Dick Swaab raadpleegde, zei hij: hier weet ik niets vanaf.'

weerspiegelt een algemeen wantrouwen tegen schrijvers die veel publiceren, zoals ikzelf. Toen ik de Britse schrijfster Fay Weldon ooit ontmoette, reageerde die bepaald niet gevlucht toen ik haar complimenteerde met haar enorme oeuvre.

'Maar waarom zou een auteur die veel schrijft zich verdacht maken? Het punt zal wel zijn dat productiviteit gemak veronderstelt, terwijl de ware schrijver natuurlijk geacht wordt te lijden voor zijn of haar kunst. Anders konden we het allemaal. Het zou natuurlijk ook kunnen dat productieve schrijvers gewoon harder werken.'

Schrijfdocente Karen E. Peterson houdt het er in *Write - 10 Days to Overcome Writer's Block*. *Period* op dat een *writer's block* ontstaat wanneer de linkerhersenhelft te dominant is. 'Haar methode bestaat eronder meer uit dat je afwisselend met je dominante en je niet dominante hand eindeloze tabellen en vragenlijsten moet invullen. De verrassing zou zijn dat je zo het verborgen potentieel in jezelf aanboort en je je linker hersenhelft een toontje lager laat zingen.' Het batig saldo van 'tien dagen gezalf', zoals Dorrestein het omschrijft, is nihil.

'Hoe meer ik het onderwerp las, hoe duidelijker het mij tot mijn verbijstering werd dat er wereldwijd geen steekhoudend wetenschappelijk onderzoek is verricht naar *writer's block*. Heel opmerkelijk, want het fenomeen wordt wel degelijk als probleem onderkend. Veel promovendi en andere wetenschappers die moeten publiceren, worden ermee geconfronteerd. Het wordt in die kringen ook als een economisch gegeven erkend: je raakt arbeidsongeschikt. Dat vond ik een heel stichtende ontdekking, maar vervolgens heb ik niets gevonden aan inhoudelijk onderzoek naar de werking van het fenomeen. Toen ik Dick Swaab erover raadpleegde, zei hij: hier weet ik niets vanaf.'

Hersenwetenschappen zijn hooguit in staat de verschijnselen te omschrijven, ontdekte Dorrestein. 'Ze leggen uit hoe het lymbisch systeem de macht over de prefrontale cortex overneemt, dat je door

Meer dan dertig titels

Renate Dorrestein (Amsterdam, 1954) schreef meer dan dertig romans en non-fictieboeken. Een keuze:

1983 Buitenstaanders
1986 Noorderzon
1991 Het hemelse gerecht

1996 Verborgene gebreken
1997 Want dit is mijn lichaam (Boekenweekgeschenk)
1998 Een hart van steen
2001 Zonder genade
2003 Het duister dat ons scheidt
2010 De leesclub
2011 De stiefmoeder

Renate Dorrestein: 'Ik durfde mijn werkkamer letterlijk niet meer binnen te gaan.'

je stress en paniek almaar adrenaline en cortisol blijft afgeven en daardoor in die paniek blijft steken.

'Neurologen als de Brit Malcolm T. Cunningham en de Amerikaanse Alice Flaherty beschouwen writer's block als een falen van het neurologische netwerk. De geblokkeerde schrijver moet beseffen dat zijn neurologisch systeem faalt, niet hijzelf. Hij moet dat systeem als het ware opnieuw configureren door zichzelf te zien als iemand die beroepshalve risico's neemt, niet gaat voor middelmatigheid en voortdurend bereid is zijn reputatie op het spel te zetten.'

Maar hoe doe je dat precies? Schrijfcoach Rosanne Bane, die op dezelfde lijn

zit als Cunningham en Flaherty, adviseert het schrijven te voorzien van positieve associaties: luister onder het werk naar muziek, eet iets lekkers, brand een kaarsje op je bureau. Dorrestein koopt een schandelijk duur stuk geitenkaas, roostert brood en klapt haar laptop open. 'De kaas is voortreffelijk. Ik eet er met smaak van, zonder dat er een zin op mijn scherm verschijnt.'

Ook een lange reeks persoonlijke gesprekken maakt deel uit van Dorresteins speurtocht. Ze steekt haar licht op bij de auteur Thomas Rosenboom en de journalist Frénk van der Linden, de psycholoog Erik Scherder en Jan Derksen en de filosofen Piet Meeuse en Ad Verbrugge.

Pas na haar gesprek met Verbrugge begint het de schrijfster te dagen dat die ene cruciale gebeurtenis uit haar leven, waarvan ze ruim dertig jaar na dato nog de gevolgen ondervindt, weleens een belangrijke rol zou kunnen spelen.

'In 1981 maakte mijn jongste zusje, na een verscheurende strijd tegen boulimia, op 20-jarige leeftijd een eind aan haar leven door van een flatgebouw te springen. Net als ik wilde mijn zusje schrijver worden. Toen zij er niet meer was, had ik het gevoel dat ik mijn boeken namens ons beiden zou moeten schrijven. Dat haar talent na haar dood naar mij was overgegaan en ik mijn schrijverschap in feite aan haar dood dankte.

'Natuurlijk heeft mij dat met een geweldig schuldgevoel opgezadeld. Niet voor niets is er in mijn eerste vijf romans voortdurend sprake van personages die te pletter dreigen te vallen. Maar in die boeken doe ik op het beslissende moment wat ik in het echte leven niet kon: ik breng redding met mijn pen.'

Dorrestein begon zich te realiseren dat dat kennelijk niet genoeg was geweest. Haar dertigjarig jubileum als schrijver was aanstaande en ze vermoedde dat ze, in de aanloop naar die datum, onbewust haar oeuvre de revue had laten passeren.

'Ik moet toen hebben beseft dat het boek dat ik eigenlijk had moeten schrijven nog steeds niet uit mijn handen was

gekomen: het boek dat zelfmoord uit de wereld zou helpen. En dat ik daarmee mijn hele oeuvre en schrijverschap in een nieuw licht zag, namelijk in het besef dat al mijn boeken eigenlijk tussendoortjes zijn geweest.'

Of de Muze met dit inzicht is teruggekeerd, blijft afwachten. Tegen het eind van *De blokkade* schrijft Dorrestein: 'Ga eens opzij, meisje. Of ik die ultieme antizelfmoordroman ooit schrijf, bepaal ik zelf wel.' Het monster is in de muil gestaad. Nu het schrijven nog.

Renate Dorrestein: De blokkade
Podium; 126 pagina's; € 17,50.

NOTOIRE WRITER'S BLOCKS

Samuel Taylor Coleridge (1772-1834)

geldt als een van de eerste gedocumenteerde gevallen van writer's block. Hij schreef de meeste van zijn gedichten toen hij midden twintig was. Daarna werd het schrijven van poëzie hem 'an indefinite indescribable Terror'. Wel bleef hij journalistiek werk publiceren. Coleridge leed hevig onder zijn onvermogen en raakte verslaafd aan laudanum (opium opgelost in alcohol), dat in zijn tijd als medicijn werd gebruikt.

Henry Roth (1906-1995)

debuteerde in 1935 met de roman *Call It Sleep*. De Amerikaanse, in Oostenrijk-Hongarije geboren auteur kreeg vervolgens zestig jaar lang geen woord meer op papier. Op zijn 88ste, een jaar voor zijn dood, verscheen het eerste deel van zijn tetralogie *Mercy of a Rude Stream*. Roth schreef zijn stilzwijgen toe aan zijn depressies en seksuele obsessies, zijn breuk met het joodse geloof en de conflicten als gevolg van zijn afscheid van het communisme.

Truman Capote (1924-1984)

liet zich na het overweldigende succes van *In Cold Blood* (1965) met graagte fêteren door vrienden en bewonderaars. Hij beweerde te werken aan zijn meesterwerk *Answered Prayers*, maar gaandeweg werd duidelijk dat Capotes drank- en drugsgebruik vooral te maken hadden met zijn angst geen nieuw groot werk te kunnen schrijven. Een voorpublicatie leverde vooral teleurstelling op. In zijn nalatenschap werd slechts een fractie van het aangekondigde werk aangetroffen.

Maarten Biesheuvel (1939)

manifesteerde zich in de jaren zeventig van de vorige eeuw als een van de belangrijkste en origineelste schrijvers van het Nederlands taalgebied. Voor zijn uiterst fantasierijke verhalen ontving hij onder meer de P.C. Hooftprijs. Sinds 1990 lijdt Biesheuvel aan een blokkade, die mede wordt verklaard uit zijn gebruik van lithium, een geneesmiddel tegen bipolaire stoornis.

Redmond O'Hanlon (1947)

vestigde zijn naam met zijn reisboeken *Into the Heart of Borneo* en *In Trouble Again*. Toen hij na moeizame jaren eindelijk zijn magnum opus *Congo Journey* had voltooid, belandde hij in een creatieve impasse en na *Trawler* (2003) was hij niet langer tot schrijven in staat. Sindsdien ontwikkelde de aan depressieve stemmingen onderhevige O'Hanlon zich bij de VPRO tot een begenadigd tv-presentator (*The Beagle*, *O'Hanlon's helden*), maar schrijven lukt hem niet meer. Foto's HH, Getty, ANP

